

Η Μαριώ Φοσκαρίνα, μια λησμονημένη Ελληνογαλλίδα μουσικοσυνθέτρια του 19^{ου} αιώνα

Έρευνα και επιμέλεια κειμένων και μετάφραση ποιήματος του Β. Ουγκώ: Για μια Γυναίκα: Δημήτρης Συμεωνίδης JP

Μέρος Β'

Για το άλλο «ελληνικό» έργο της Φοσκαρίνας, με τίτλο «Η Λύπη για τους Έλληνες, Σκηνή», δεν γνωρίζουμε τίποτα περισσότερο, εκτός από τα στοιχεία που αναγράφονται στην παρτιτούρα. Βέβαια δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε και το άλλο, ελληνικότατο στον τίτλο έργο της, το «La Thessalienne» (Η Θεσσαλιώτισσα), που συντελέτη το 1886, μερικά χρόνια μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, το 1881. Πιθανόν να εμπνεύστηκε τον τίτλο από τον γαλλικό ύμνο «Η Μασσαλιώτισσα». Η Φοσκαρίνα πρέπει να καταλογίζεται ως συνθέτρια, στο κύκλο των ρομαντικών δημιουργών του 19^{ου} αιώνα, που στα τελευταία τους χρόνια έχασαν την πρωτοκαθεδρία τους και το ενδιαφέρον του κοινού στράφηκε προς άλλου τύπου μουσική, και εδώ μπορεί να κρύβεται και ο λόγος που έχασε η Φοσκαρίνα το ενδιαφέρον της για να συνεχίσει την πορεία της ως συνθέτρια. Ένας Γάλλος συνθέτης ο Ζακ Χερζ (Jacques Herz), το 1887, της αφιερώνει ένα έργο για πιάνο, «Valse brillante» και «La jeune grecque» (Νέα Ελληνίδα), αναφέροντάς την ως Mademoiselle Marie Damaschino, και με αυτόν τον τρόπο, δείχνει την εκτίμησή του στο πρόσωπο της συναδέλφου ή και φίλης του. Την ίδια χρόνια η Φοσκαρίνα αφιερώνει μια σειρά έργων για πιάνο, με τίτλο «Feuillets d'album», à Madame Lucie Damaschino, στην μητέρα της; ή μήπως πίσω από το μη ελληνικό όνομα, κρύβεται η νύφη της, η γυναίκα του αδελφού της.

Μελετώντας τον διεθνή Τύπο, εκτός από μια εκτενή δημοσίευση, για την Μαριώ Φοσκαρίνα, στην εφημερίδα «Ζουρνάλ ντε Ντεμπά» (Journal des débats), στις 05-15-1884 και κάποιων μικρότερων αναφορών στον γαλλικό Τύπο, δεν υπάρχουν άλλες αναφορές για τη Μαριώ. Στη μοναδική μακροσκελή κριτική, του γνωστού τότε δημοσιογράφου Γκαμπριέλ Σαρμ[10], που περιγράφει την Φοσκαρίνα με το πιο γλαφυρό και ποιητικό τρόπο και τονίζει με έμφαση, ότι παρ' όλο που η μουσική της παιδεία είναι γαλλική, με σπουδές στον καθηγητή Ερνέστ Γκιρώ (Ernest Guiraud), η συνθέτρια διατηρεί στα έργα της την ελληνική παράδοση, γράφοντας και έργα καθαρά ελληνικά, όπως είναι οι μελωδίες που περιγράψαμε ενωρίτερα. Παρακάτω, παρουσιάζουμε αυτή την κριτική, σε μετάφραση από τα γαλλικά του Κώστα Σαμαρά, η οποία αποδεικνύει ότι αξίζει να βγει από την αφάνεια αυτή η σπουδαία Ελληνίδα μουσικοσυνθέτρια:

Όταν ταξιδεύει κανείς στην ευρωπαϊκή Ανατολή, την Ελλάδα, τη Ρουμανία, τη Σερβία, ακούει συχνά να τραγουδούν, στις παρέες του κόσμου, μια μελωδία ενός πρωτότυπου ρυθμού, έναν παράξενο και γοπητικό ρυθμό, που ξαφνιάζει και γοπητεύει συγχρόνως. Τα λόγια και ο σκοπός είναι μοντέρνα και παρ' όλ' αυτά έχουν γίνει τόσο δημοφιλή, ώστε να τα θεωρούμε

Ο Γάλλος συνθέτης ο Ζακ Χερζ (Jacques Herz)

ως ένα προϊόν της εθνικής ιδιοφυΐας, του οποίου η προέλευση είναι άγνωστη και ανεξιτηλη στη μνήμη. Αυτό που λένε αυτά τα ωραία ελληνικά λόγια, οι όμορφες αρμονικές και οι πικρές λέξεις που χάνουν πολύ στη γαλλική μετάφραση, είναι μιας τέλει απλότητας. Πρόκειται περί ενός φιλιού που έλαβε κάποιος πολύ νωρίς, σε μια ηλικία που μπορούμε ήδη να απολαύσουμε όλη του τη μεθυστική γεύση, ενός φιλιού γεμάτο τρυφερότητα, επιθυμίες μάλλον διαισθανόμενες παρά δοκιμασμένες, και, κυρίως, συμπόνια. Αυτή η μουσική είναι υπέροχη, εκφράζει με άπειρη γλυκύτητα και δύναμη το αόριστο και βαθύ συναίσθημα που αφήνει στην καρδιά ένα από αυτά τα όνειρα μιας ημέρας που εξαφανίστηκε σε μια ώρα, και ακολουθείται από έναν αιώνιο πόνο, είναι ένα από αυτά τα τραγούδια μοναδικού χαρακτήρα, μιας πολύ ιδιαίτερης μορφής, που δεν θυμίζει τίποτα από ότι γνωρίζουμε και που ξυπνάει στα βάθη της ψυχής μας τις πιο μυστηριώδεις εντυπώσεις, με τα πιο κρυφά μυστικά.

Συνθέτης αυτής της όμορφης μελωδίας είναι μια γυναίκα, μια Ελληνίδα, σχεδόν τόσο Γαλλίδα όσο και Ελληνίδα, επειδή ζει στη Γαλλία καθώς σε μας έμαθε την τέχνη της. Μαθήτριά του κ. Γκιρώ, γνωρίζει τη μουσική όπως μπορεί να τη γνωρίζει από τα μαθήματα ενός δασκάλου, γνωρίζει ακόμα και τις τελευταίες επιτηδεύσεις της

μοντέρνας σχολής και χρησιμοποιεί με εκπληκτική σιγουριά τα χέρια της. Αλλά έχει διατηρήσει από τη χώρα καταγωγής της μια πρωτοτυπία που η μουσική επιστήμη δεν έχει καθόλου αποδυναμώσει, αλλά αντίθετα την έχει αναπτύξει με τον πιο άριστο τρόπο. Τη βρίσκουμε σε όλα όσα γράφει. Το «Le Baiser» [Το Φίλημα] δεν είναι στην πραγματικότητα ένα απομονωμένο έργο. Η Μαριώ Φοσκαρίνα είναι το ψευδώνυμο κάτω από το οποίο κρύβεται μια γυναίκα με ένα τόσο προσωπικό και ελκυστικό ταλέντο, που έχει ήδη συνθέσει ένα μεγάλο αριθμό έργων για πιάνο. Μερικά όπως «Το Φίλημα» γράφτηκαν στα ελληνικά. Θα ήθελα να αναφέρω, για παράδειγμα, ένα γοπητικό ροδίτικο τραγούδι, l' Hirondelle [η Χελιδώνα], στο οποίο φαίνεται να πλανάται ένας απεριγραπτός και διακριτικός ήχος, από το υπέροχο νησί της Ρόδου. Αλλά και η Γαλλία δεν την ενέπνευσε λιγότερο την Μαριώ Φοσκαρίνα όσο η Ελλάδα. Αναμετρήθηκε με τον Θεόφιλο Γκωτιέ «αυτόν τον τόσο μαγευτικό καλλιτέχνη» με τους τόσο τρυφερούς και αρμονικούς του στίχους, όπως δηλώνει ο κ. Τ. Βάις (J. Weiss), και κατάφερε να περάσει στη μουσική γλώσσα όλο τον πλούτο, όλα τα τεχνάσματα, την ευελιξία και την αρμονία της ποιητικής του γλώσσας, την πιο περίπλοκη από ποτέ.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Ένας Γάλλος συνθέτης ο Ζακ Χερζ (Jacques Herz), το 1887, της αφιερώνει ένα έργο για πιάνο, «Valse brillante» και «La jeune grecque» (Νέα Ελληνίδα), αναφέροντάς την ως Mademoiselle Marie Damaschino, και με αυτόν τον τρόπο, δείχνει την εκτίμησή του στο πρόσωπο της συναδέλφου ή και φίλης του.